

Česká školní inspekce
Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5

Tematická zpráva

Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012

Praha, červenec 2012

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Hodnocení vzdělávání žáků v bývalých ZvŠ.....	4
	2.1 Nabídka vzdělávání v bývalých ZvŠ	4
	2.2 Dodržování platných školských předpisů v bývalých ZvŠ	5
3	Hodnocení účinnosti podpory změn v bývalých ZvŠ.....	7
	3.1 Povinnost škol přednostně zajistit vzdělávání žáků bez LMP v běžných základních školách	7
	3.2 Správná diagnostika žáků se sociálním znevýhodněním	8
	3.3 Financování podpory žáků se sociálním znevýhodněním.....	8
	3.4 Informovaný souhlas zákonných zástupců před zařazením žáka do podpory LMP	8
	3.5 Hodnocení spolupráce s dalšími partnery	9
	3.6 Snížení kapacity krajských základních škol pro žáky s LMP a podpora především obecních základních škol, které preferují individuální integraci žáků se SVP	10
4	Závěry.....	10
	Shrnutí	11
	Seznam pramenů a právních předpisů.....	12
	Seznam zkratk	12
	Příloha 1	13
	Východiska inspekční činnosti a výkonové parametry šetření	13

1 Úvod

Tematická zpráva podává informaci o dalším postupu transformace bývalých zvláštních škol, které se v souladu s § 185 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů staly od 1. ledna 2005 základními školami, základními školami praktickými¹ a základními školami speciálními².

Ve školním roce 2009/2010 byla provedena inspekční činnost ve 171 bývalých zvláštních školách (dále „ZvŠ“) za účelem zjištění dopadů úpravy zakotvené školským zákonem na vzdělávání v těchto školách. Souhrnné poznatky byly zpracovány v tematické zprávě³.

Inspekční zjišťování navázalo na tematické šetření a kontrolní činnost ze školního roku 2009/2010 a vycházelo z Plánu hlavních úkolů inspekční činnosti na školní rok 2011/2012 (oddíly 6.3, Kontrola správnosti statistického výkaznictví a vedení školních matrik, a 7.2, Veřejnosprávní kontrola vybraných škol a školských zařízení).

Souhrnné poznatky z tematických šetření v uplynulém školním roce jsou zpracovány na základě následné kontrolní činnosti ve 41 školách, ve kterých byly zjištěny nedostatky při předchozí inspekční činnosti, a dotazníkového šetření ve 210 bývalých ZvŠ zaměřeného na podporu sociálně znevýhodněných žáků a romských žáků v tzv. vyloučených lokalitách. A to v návaznosti na vysoký podíl romských žáků (35 %) zařazených v programech zpracovaných podle přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále „LMP“), který byl zjištěn při inspekční činnosti ve školním roce 2009/2010 a který byl podle stanoviska veřejného ochránce práv ze dne 20. dubna 2010 shledán diskriminačním.

Ve zprávě jsou též uvedeny poznatky z dotazníkového šetření, ve kterém odpovědělo 158 ředitelů bývalých ZvŠ z celkového počtu 210 dotázaných škol. Pro srovnání bylo do dotazovaných škol zařazeno 146 škol, ve kterých byla uskutečněna tematická inspekce v roce 2009/10.

Východiska tematické inspekce a způsoby hodnocení jsou podrobněji uvedeny v příloze č. 1.

---

¹ Základní školy, které jsou zvláště zřízeny pro žáky s lehkým mentálním postižením, jsou pro účely svého označování dle ustanovení § 5 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů pojmenovány jako základní školy praktické. Citované ustanovení zahrnuje základní školu praktickou mezi typy speciálních škol.

² Ve smyslu § 5 písm. f) vyhlášky č. 73/2005 Sb.

³ *Souhrnné poznatky z tematické kontrolní činnosti v bývalých zvláštních školách. Praha, březen 2010.* (Zveřejněno na: <http://www.csicr.cz>.)

2 Hodnocení vzdělávání žáků v bývalých ZvŠ

2.1 Nabídka vzdělávání v bývalých ZvŠ

Ve školním roce 2011/2012 probíhala výuka ve sledovaných školách podle školních vzdělávacích programů zpracovaných podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV“), podle přílohy upravující vzdělání žáků s lehkým mentálním postižením (dále „ZV LMP“) nebo jiného vzdělávacího programu (dále „VP“). Většinou se jedná o dobíhající obor pomocná škola nebo obor základní škola speciální), případně jejich kombinace.

V souladu s RVP ZV (včetně kombinace s ZV LMP či jiným VP) vyučovalo 40,5 % škol, podle přílohy pro LMP společně s jiným vzdělávacím programem se žáci vzdělávali v 58,5 % škol. Jiný vzdělávací program (samostatně) využívalo necelých 1,3 % škol.

Jeden z výše uvedených vzdělávacích programů byl zaznamenán ve 34,8 % škol, dva ve 41,1 % škol a tři ve 24,1 % škol. Nejčastěji tedy školy využívají dva vzdělávací programy.

Tabulka č. 1 Srovnání nabídky ŠVP v bývalých ZvŠ ve šk. r. 2009/10 a ve šk. r. 2011/12

Vzdělávací program v nabídce školy	Podíl škol v % šk. r. 2009/10	Podíl škol v % šk. r. 2011/12	trend
RVP ZV	17,5	40,5	+
ZV LMP	65,0	58,5	-
Dobíhající VP	17,5	1,3	--

Ze 171 škol inspektovaných ve školním roce 2009/2010 se 146 škol zúčastnilo tematického šetření i v roce 2012. Podle RVP ZV a ZV LMP se v současnosti vyučuje na 36,3 % srovnávaných škol, což je o 19,2 % více, než tomu bylo v roce 2009/2010. Počet škol, které vyučují pouze podle ZV LMP, jiného vzdělávacího programu, příp. jejich kombinace, se naopak ve sledovaných letech snížil o 20,5 %. Konkrétně 38 škol, které v roce 2009/2010 vzdělávaly své žáky podle ZV LMP nebo jiného vzdělávacího programu, doplnilo do své nabídky také RVP ZV. Naopak z plného rámce (tj. RVP ZV + ZV LMP) přešlo na výuku podle přílohy pro LMP či jiného vzdělávacího programu 8 škol.

V programu podle RVP ZV bylo vyučováno 38,6 % žáků, podle ZV LMP 49,2 % žáků, v dobíhajících programech to bylo 12,2 % žáků.

Podíl romských žáků, kteří se vzdělávali podle ZV LMP, činil podle kvalifikovaného odhadu ředitelů škol 26,4 %⁴; ve srovnání se školním rokem 2009/10 byl zjištěn pokles míry romských žáků o 8,6 %.

⁴ Je nutné přihlídnout ke skutečnosti, že toto číslo mohlo být ovlivněno citlivostí zjišťovaných údajů a s tím spojenou neochotou ředitelů na otázku odpovídat (tzv. non-response bias).

Tabulka č. 2 Srovnání podílu žáků vzdělávaných podle ZV LMP mezi školním rokem 2009/10 a školním rokem 2011/12 v bývalých ZvŠ

Kraj	Podíl žáků s diagnózou LMP z celkového počtu žáků v %	Podíl žáků s diagnózou LMP z celkového počtu žáků v %	trend	Podíl romských žáků na počtu všech žáků s LMP (kvalifikovaný odhad) v %	Podíl romských žáků na počtu všech žáků s LMP (kvalifikovaný odhad) v %	trend
	šk. r. 2009/10	šk. r. 2011/12		šk. r. 2009/10	šk. r. 2011/12	
Hl. město Praha	90,9	84,2	-	22,9	16,8	-
Středočeský	91,7	76,1	-	33,2	30,3	-
Jihočeský	98,9	38,8	--	32,2	29,4	-
Plzeňský	60,7	40,8	--	31,7	22,6	-
Karlovarský	62,2	21,3	--	48,5	33,5	-
Ústecký	82,1	89,5	+	53,1	30,4	--
Liberecký	49,6	34,4	-	41,8	45,7	+
Královéhradecký	30,0	34,5	+	39,7	34,7	-
Pardubický	97,5	27,3	--	30,5	31,3	+
Vysočina	75,0	67,3	-	27,3	13,3	-
Jihomoravský	45,9	45,5	-	19,4	10,4	-
Olomoucký	100,0	71,8	--	34,4	22,9	-
Zlínský	100,0	84,7	--	28,5	8,1	--
Moravskoslezský	73,5	75,2	+	32,9	39,0	+
Celkem	68,2	49,2	-	35,0	26,4	-

Z výše uvedeného je zřejmý pozitivní dopad změn vyvolaných novelami školských předpisů ve většině krajů.

Podle IVP pro žáky se SVP bylo vzděláváno celkem 28,5 % žáků.

Z celkového počtu dětí v přípravných třídách bylo vzděláváno 97,5 % dětí se sociálním znevýhodněním. Zřízení těchto tříd je účinnou podporou ke zlepšení úspěšnosti žáků se sociálním znevýhodněním. Je však v přímém rozporu s vysokým podílem romských žáků v bývalých ZvŠ, že aktuálně uvádí žáky v přípravných třídách pouze necelá čtvrtina těchto škol.

2.2 Dodržování platných školských předpisů v bývalých ZvŠ

Ve školním roce 2009/2010 realizovala Česká školní inspekce (dále „ČŠI“) kontroly ve 171 bývalých zvláštních školách, v 58 školách, kde byli jako žáci s LMP vykázaní žáci bez odpovídající diagnózy, proběhla veřejnosprávní kontrola. Všichni ředitelé těchto škol přijali ve lhůtě stanovené ČŠI opatření k odstranění zjištěných nedostatků podle § 175 odst. 4 školského zákona.

Ve školním roce 2011/2012 byla realizována následná inspekce ve 41 vybraných školách, kde byly zjištěny závažné nedostatky v roce 2010. ČŠI sledovala v těchto školách účinnost přijatých opatření v oblasti převedení žáků do příslušného vzdělávacího programu v období od školního roku 2009/2010 do školního roku 2011/2012.

Ředitelé převážně většiny škol odstranili nedostatky zjištěné předcházející inspekční činností ve vazbě na konkrétní žáky identifikované s nesprávnou diagnózou v uplynulém období, ale ve 4 školách ČŠI zjistila **nedostatky v zařazování do příslušných vzdělávacích programů u 17 dalších žáků.**

U nesprávně zařazených žáků byla zjištěna chybná rozhodnutí ředitelů z důvodu zařazení žáků do LMP bez písemného doporučení od ŠPZ nebo písemného souhlasu zákonného zástupce v souladu s novelou vyhlášky č. 73/2005 Sb.

Na základě zaslaných oznámení o přijetí opatření řediteli škol bylo **9 žáků** (ze 17 žáků) **vzděláváno podle vzdělávacích programů, které odpovídaly jejich vzdělávacím potřebám a možnostem** (u 7 žáků bylo doporučení ŠPZ doplněno informovaným souhlasem zákonných zástupců a 2 žáci byli na základě vyšetření ŠPZ převedeni do vzdělávacího programu RVP ZV). **Jeden žák** s jiným zdravotním postižením pokračoval ve vzdělávání podle ZV LMP na žádost zákonných zástupců. V případě **7 žáků** zahájili ředitelé škol činnost směřující k napravení zjištěného stavu.

Šetřením bylo navíc zjištěno, že se stále vyskytují případy, kdy si rodiče, resp. zákonní zástupci i přesto, že ŠPZ doporučilo žáka vzdělávat podle RVP ZV, nepřáli převedení do vzdělávacího programu RVP ZV a žádali ředitele školy o pokračování vzdělávání jejich dítěte ve stávající škole podle ZV LMP. Taková rozhodnutí zákonných zástupců nejsou v zájmu žáka. Bylo zjištěno, že v období od roku 2009 do roku 2012 se **38 žáků** v 15 kontrolovaných školách vzdělává v souladu s rozhodnutím jejich zákonných zástupců, tj. podle ZV LMP.

Dále lze konstatovat, že v období od ledna 2009 do data inspekční činnosti ve školním roce 2011/2012 bylo ve 41 kontrolovaných školách po doporučení ŠPZ **převedeno ze vzdělávacího programu zpracovaného podle přílohy ZV LMP celkem 76 žáků do vzdělávacího programu podle RVP ZV.** (Údaj zahrnuje jak žáky, kteří byli přeřazeni do běžné základní školy s RVP ZV, tak žáky, kteří se vzdělávali podle individuálního vzdělávacího plánu sestaveného podle ŠVP dle RVP ZV.)

Při realizované veřejnosprávní kontrole využívání finančních prostředků ve školním roce 2009/2010 bylo **ve 24 školách konstatováno podezření na porušení rozpočtové kázně při čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu.** Jednalo se zejména o vykazování vyššího počtu žáků se SVP a uvádění nesprávných údajů o žácích podle druhu postižení ve výkazu o základní škole.

Z počtu 24 škol došlo u 4 škol během kontrolovaného období k organizačním změnám. Ve dvou případech rozhodl zřizovatel o sloučení s jiným subjektem a ČŠI realizovala inspekční činnost v nástupnické organizaci. Dvě školy byly na základě usnesení zřizovatele zrušeny, z toho v jednom případě žáci se SVP přešli do jiné školy, ve které ČŠI provedla následnou inspekční činnost. V jedné škole uskutečnila ČŠI veřejnosprávní kontrolu již ve školním roce 2010/2011 a nezjistila porušení rozpočtové kázně.

Bylo zjištěno, že většinou byl odvod neoprávněně čerpané částky na základě žádostí škol prominut (doloženo v celkové výši 4,1 mil. Kč). Pouze v případě 3 škol krajský úřad trval na vrácení finanční částky (ve výši 261 tis. Kč).

Kontrolou dokumentace bylo zjištěno, že údaje uvedené ve výkonových výkazech o základní škole **k datu 30. září 2011** týkající se počtu žáků podle druhu zdravotního postižení **nebyly v souladu se skutečností v 9 kontrolovaných školách**. Ve všech případech byla školám uložena lhůta k odstranění zjištěných nedostatků.

Ve všech 9 školách již ředitelé škol informovali ČŠI o přijetí opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti. Uvedli, že písemně upozornili krajský úřad, aby jejich pochybení zohlednil při úpravě rozpočtu školy pro rok 2012.

V rámci následné inspekční činnosti ve školním roce 2011/2012 provedla ČŠI v návaznosti na povahu zjištění při inspekční činnosti **veřejnosprávní kontrolu v 8 školách**, z toho ve **2 školách** bylo konstatováno **podezření na porušení rozpočtové kázně při čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu**. V jednom případě byla finanční částka vrácena krajskému úřadu (ve výši 84 tis. Kč), ve druhém případě byla řediteli školy uložena lhůta pro zaslání oznámení o přijetí opatření k odstranění zjištěných nedostatků (v odhadované výši 525 tis. Kč).

3 Hodnocení účinnosti podpory změn v bývalých ZvŠ

3.1 Povinnost škol přednostně zajistit vzdělávání žáků bez LMP v běžných základních školách

Významný posun přinesla novela účinná od školního roku 2011/2012, a to vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb.

Podstatně bylo omezeno zařazování žáků bez zdravotního postižení (zde lehké mentální postižení) do speciálních tříd (§ 3 a § 9 vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.). Nadále je možné zařadit do speciální třídy žáky bez zdravotního postižení pouze po dobu nezbytně nutnou pro vyrovnání znevýhodnění (zdravotní znevýhodnění), v případě sociálního znevýhodnění navíc pouze formou diagnostického pobytu na omezenou dobu. Nutno ovšem podotknout, že změněná úprava se vztahuje až na rozhodnutí o zařazení učiněná od 1. září 2011.

Kromě toho bylo výslovně stanoveno (§ 3 odst. 4 vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.), že žák bez zdravotního postižení se nesmí vzdělávat podle vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením.

Z tematické zprávy v roce 2009/2010 vychází požadavek na snížení podílu romského etnika v bývalých zvláštních školách. V posledních dvou letech se podíl romských dětí v programu ZV LMP snížil o 8,6 %. Výsledek šetření naznačuje, že postupně dochází ke zlepšení a zvyšuje se snaha začleňovat tyto děti do hlavního vzdělávacího proudu. Ačkoli je to pozitivní zjištění, stále se jedná o vysoký podíl, který neodpovídá zastoupení romského etnika v populaci ČR. Rozdíly mezi kraji zjištěné při inspekčním šetření v roce 2009/2010 přetrvávají.

V roce 2011/2012 činí podíl romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV 5,7 % a v jiném vzdělávacím programu 10,6 %.

Na druhou stranu, pokud sledujeme celkové počty romských žáků podle jejich zařazení do jednotlivých vzdělávacích programů v bývalých zvláštních školách, zjistíme, že romští žáci se mnohem častěji vzdělávají podle ZV LMP ve srovnání s ostatními žáky (78,9 % ku 43,3 %).

Na základě kontrolní činnosti provedené ČŠI bylo do hlavního vzdělávacího proudu (tj. RVP ZV) z programu podle ZV LMP přeřazeno 76 žáků ve 22 ze 41 kontrolovaných škol, kde byla při poslední inspekci zjištěna pochybení.

3.2 Správná diagnostika žáků se sociálním znevýhodněním

Předchozí inspekční činností bylo zjištěno, že do vzdělávacích programů (a škol) pro žáky s lehkým mentálním postižením byli zařazováni i žáci bez lehkého mentálního postižení (např. v tzv. hraničním pásmu, s rizikem neúspěšnosti v hlavním vzdělávacím proudu, sociálně znevýhodnění). Novela vyhlášky č. 73/2005 Sb. (§ 1 odst. 6 vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.) se pokusila blíže vymezit sociální znevýhodnění za účelem jednoznačného identifikování důvodů speciálních vzdělávacích potřeb žáka a tím i volby vhodných vyrovnávacích opatření. Užitá formulace je ovšem velmi vágní a navíc je ještě prohlouben nevhodně (metodicky i legislativně technicky) zvolený model, kdy zákonná definice je upravována prováděcím právním předpisem.

V této oblasti **nedošlo k legislativní změně**, která by výrazněji pomohla zpřesnění diagnostiky, ani ke změně, jež by mohla zamezit institucionálnímu propojování školských poradenských zařízení a bývalých zvláštních škol, které bylo konstatováno v tematické zprávě z roku 2010.

Nadále absentuje důsledné metodické vedení k jednotné a jednoznačné diagnostice ze strany školských poradenských zařízení. Není k dispozici sjednocující oficiální stanovisko vyjadřující se k tomu, jak při zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb, resp. při zpracovávání doporučení, postupovat, za jakých podmínek zvolit integraci žáka, zda je ředitel školy bezvýhradně vázán vyjádřením školského poradenského zařízení nebo zda je naopak povinen posuzovat vyjádření s ohledem na individuální vzdělávací potřeby žáka a případně odborné doporučení nevyužít apod.

V dotazníkovém šetření byla zjištěna lineární souvislost ($R = 0,507$) mezi počtem vykazovaných sociálně znevýhodněných žáků a romských žáků vzdělávaných podle ZV LMP. Tato souvislost naznačuje, že stále nedochází k žádoucímu rozlišování potřeb sociálně znevýhodněných žáků a žáků s diagnózou LMP.

3.3 Financování podpory žáků se sociálním znevýhodněním

V této oblasti **nedošlo ke koncepční změně**. Nadále jsou činěna pouze nesystémová dílčí opatření formou rozvojových programů MŠMT. Základní školy mohly využít projekt ESF v OP VK „EU peníze školám“, podle statistiky MŠMT však bylo k tématu inkluze podáno 1 171 projektů na základních školách, což je pouze 1,5 % ze všech projektů.

3.4 Informovaný souhlas zákonných zástupců před zařazením žáka do podpory LMP

V této oblasti **došlo k zásadním legislativním změnám**.

Ustanovení § 9 odst. 1 vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb. nyní podrobněji upravuje podmínky, za nichž je možné zařadit žáka do vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením. Výslovně je stanoveno, že součástí písemného doporučení školského poradenského zařízení musí být návrh konkrétních podpůrných opatření. Zařazení musí být předem projednáno se zákonným zástupcem žáka, a to včetně poskytnutí srozumitelného poučení. Poučení musí být i nezletilý žák. K zařazení musí dát zákonný zástupce tzv. informovaný souhlas. Vyhláška navíc stanoví i podrobnosti projednání

a informovaného souhlasu. Nutno ovšem podotknout, že změněná úprava se vztahuje až na rozhodnutí o zařazení učiněná od 1. září 2011.

Ke změnám ovšem došlo již na úrovni zpracovávání doporučení školského poradenského zařízení, a to novelou vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která je účinná od školního roku 2011/2012 (vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních). Před samotným poskytnutím školské poradenské služby musí být žák i jeho zákonný zástupce školským poradenským zařízením srozumitelně a jednoznačně informováni mj. o povaze, rozsahu, trvání, cílech a postupech poskytované poradenské služby, o důsledcích, které mohou z jejího poskytnutí vyplynout (§ 1 odst. 3 vyhlášky č. 72/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.), po zpracování doporučení pak musí být srozumitelným způsobem informováni o jeho obsahu. Skutečnost, že doporučení bylo se žákem a zákonným zástupcem projednáno a že porozuměli jeho povaze a obsahu, stvrzují podpisem. Zároveň mají právo uplatnit výhrady. V případě doporučení zařazení žáka do školy nebo vzdělávacího programu pro žáky se zdravotním postižením musí školské poradenské zařízení vyrozumět žáka nebo jeho zákonného zástupce o potřebě nové diagnostiky, neboť doporučení je platné pouze jeden rok (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.). Nutno ovšem podotknout, že změněná úprava se vztahuje až na rozhodnutí o zařazení učiněná od 1. září 2011.

Požadavek na vytvoření rámce pro naplňování podmínek informovaného souhlasu zákonných zástupců byl podle výše uvedeného naplněn. Přesto i nadále zůstávají někteří žáci ve vzdělávacím programu ZV LMP na žádost zákonných zástupců, ačkoli by tito žáci mohli být převedeni do vzdělávacího programu RVP ZV. V rámci kontrolní činnosti byl tento fakt zjištěn u 38 žáků v 15 ze 41 kontrolovaných škol.

3.5 Hodnocení spolupráce s dalšími partnery

V dotazníkovém šetření 12 ze 158 škol (tj. 7,6 %) uvedlo, že sídlí v lokalitě označované jako sociálně vyloučená.

Z celkového počtu žáků je 15,8 % žáků vykazováno jako sociálně znevýhodnění⁵.

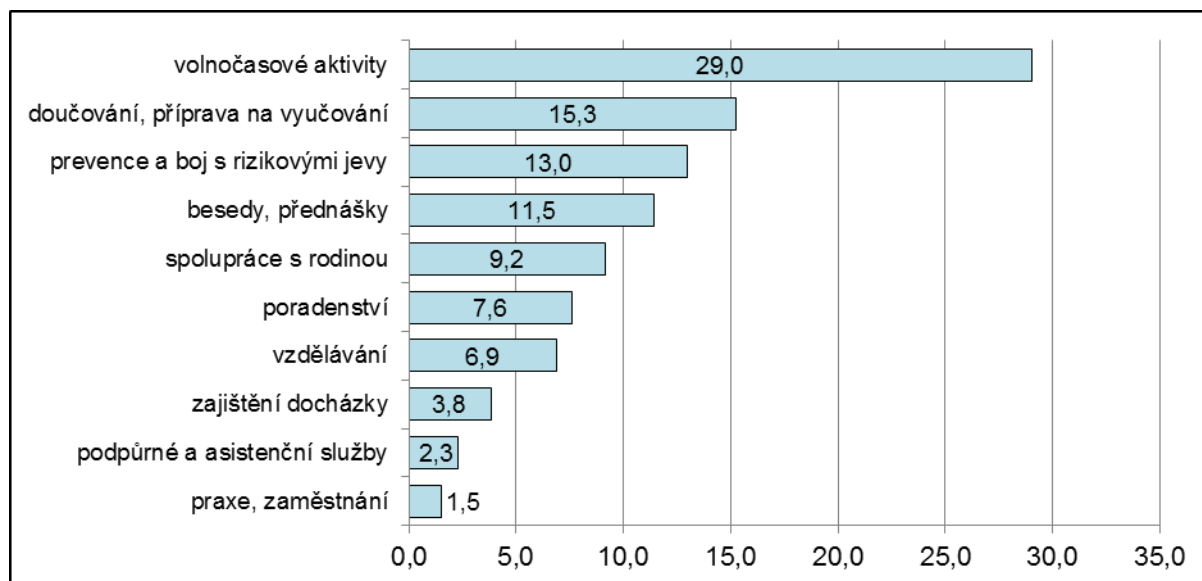
Z dotázaných škol 70 (tj. 44,3 %) uvedlo, že pravidelně spolupracuje s organizacemi, které se věnují žákům se sociálním znevýhodněním nebo žákům z oblasti vyloučené lokality. S žádnou organizací pravidelně nespolečně pracuje 84 škol (tj. 53,2 %). Ze 67 škol, které vykázaly nenulový počet žáků se sociálním znevýhodněním, spolupracuje s neziskovými organizacemi 58,2 % škol, ze škol sídlících ve vyloučených lokalitách pak spolupracuje 83,3 %.

Nejčastější oblastí spolupráce s neziskovými organizacemi jsou volnočasové aktivity (viz graf č. 1). Dále se partnerské organizace zaměřují na doučování, případně přípravu na vyučování, prevenci rizikových jevů a besedy či přednášky. Naopak nejméně školy spolupracují s neziskovými organizacemi v oblasti poradenství ohledně zaměstnání.

---

⁵ Školský zákon definuje sociální znevýhodnění jako a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, b) nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu, nebo c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu (§ 16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb.).

Graf č. 1 Oblast spolupráce s neziskovými organizacemi (v %)

3.6 Snížení kapacity krajských základních škol pro žáky s LMP a podpora především obecních základních škol, které preferují individuální integraci žáků se SVP

V této oblasti **nedošlo k žádným legislativním změnám ani ke koncepční systémové podpoře.**

Z předchozích inspekčních zjištění vyplynulo, že z důvodu absence vhodné koncepce pro vzdělávání tzv. hraničních žáků a žáků se sociálním znevýhodněním byl využíván (zneužíván) systém pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Jak je uvedeno výše, došlo k legislativním změnám, které důsledně upravily zařazování žáků mimo hlavní vzdělávací proud a zamezily chybnému zařazování žáků. Zřizovateli většiny bývalých ZvŠ byly kraje (téměř 75 %), optimalizace těchto škol prozatím ve větší míře neproběhla.

4 Závěry

Pozitivní zjištění

- Školní vzdělávací program původně zpracovaný pouze podle **ZV LMP byl doplněn o část vycházející z RVP ZV 38 bývalých ZvŠ** z dotázaných škol.
- Podíl **vykázaných romských žáků** ve vzdělávacím programu pro LMP se od roku 2009/2010 **snížil o 8,6 %**, což naznačuje pozitivní trend v působení aktuálně platné legislativy.
- Více než čtyři pětiny škol sídlících ve vyloučené lokalitě pravidelně spolupracují s neziskovými organizacemi, které se věnují žákům se sociálním znevýhodněním. Ze škol, které identifikovaly a evidovaly sociálně znevýhodněné žáky, spolupracuje s těmito organizacemi téměř 60 %.

- V období od ledna 2009 do data inspekční činnosti ve školním roce 2011/2012 bylo ve 41 kontrolovaných školách **převедeno** ze vzdělávacího programu zpracovaného podle dodatku ZV LMP **celkem 76 žáků do vzdělávacího programu podle RVP ZV**.
- Zřizovatelé přijali opatření, a to po posouzení ekonomických a personálních faktorů ovlivňujících činnost školy (zrušení nebo sloučení školy).
- Z rozpočtu školy byla vrácena neoprávněně čerpaná finanční částka (84 tis. Kč).

Negativní zjištění

- Nedostatky byly zjištěny při kontrolní činnosti v **10 školách**.
- Nesprávné zařazení do příslušného vzdělávacího programu bylo zjištěno ve 4 školách u 17 žáků, a to ke dni ukončení kontrol. Po přijetí opatření řediteli škol zůstalo **nesprávně zařazeno** do vzdělávacího programu **7 žáků**.
- 38 žáků se vzdělává v souladu s rozhodnutím jejich zákonných zástupců v nesprávném vzdělávacím programu.
- Údaje uvedené ve výkonových výkazech o základní škole k datu 30. září 2011 týkající se počtu žáků podle druhu zdravotního postižení nebyly v souladu se skutečností **v 9 kontrolovaných školách**, a to ke dni ukončení kontrol.
- Následná veřejnosprávní kontrola v roce 2011/2012 byla realizována v 8 školách, z toho ve **2 školách bylo konstatováno podezření na porušení rozpočtové kázně** (cca 609 tis. Kč).

Shrnutí

Celkově lze konstatovat, že dle vykázaných údajů dochází k mírnému snižování počtu romských žáků zařazených v programech pro LMP, ačkoli odlišování podpory sociálně znevýhodněných žáků a tzv. hraničních žáků od podpory žáků s LMP není důsledně naplňováno. To je způsobeno zčásti diagnostikou a způsobem, jakým se s ní pracuje, a zčásti rozhodnutím zákonných zástupců žáka. Změny v legislativě, které platí od tohoto školního roku, se výrazněji mohou projevit teprve v roce následujícím.

Seznam pramenů a právních předpisů

- 1) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- 2) Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů
- 4) Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů
- 5) Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů
- 6) Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů
- 7) Stanovisko veřejného ochránce práv k podezření na diskriminaci romských dětí a žáků – poznatky ze zprávy z tematické kontrolní činnosti České školní inspekce na základních školách praktických z 20. dubna 2010

Seznam zkratk

ČŠI	Česká školní inspekce
IVP	individuální vzdělávací plán
LMP	lehké mentální postižení
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ZV LMP	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením
SK	státní kontrola
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
ŠPZ	školské poradenské zařízení
VOP	veřejný ochránce práv
VP	vzdělávací program
VSK	veřejnosprávní kontrola
ZŠ	základní škola
ZvŠ	bývalá zvláštní škola

Příloha 1

Východiska inspekční činnosti a výkonové parametry šetření

ČŠI získávala a analyzovala informace o vzdělávání žáků v bývalých zvláštních školách, základních školách praktických a vybraných základních školách speciálních v rámci dotazníkového šetření zaměřeného na sociálně znevýhodněné žáky podle § 174 odst. 2 písm. a) školského zákona⁶ ve znění pozdějších předpisů.

V dotazníkovém šetření bylo osloveno 210 škol, z toho své odpovědi (alespoň částečně) uvedlo 158 škol (dále „dotázané školy“), což představuje 75,2 % výběrového souboru. Do následujících analýz byly zařazeny pouze tyto dotázané školy.

Tabulka č. 1 Zastoupení škol v šetření podle kraje a zřizovatele

Dotazníkové šetření							Kontrolní činnost
Kraj			Zřizovatel				Počet
Kraj	Počet	%	Kraj	%	Obec	%	
Hlavní město Praha	6	3,8	6	5,1	-	-	1
Středočeský	21	13,3	16	13,7	5	12,2	24
Jihočeský	14	8,9	10	8,5	4	9,8	-
Plzeňský	10	6,3	7	6,0	3	7,3	-
Karlovarský	6	3,8	1	0,9	5	12,2	-
Ústecký	9	5,7	7	6,0	2	4,9	3
Liberecký	11	7,0	3	2,6	8	19,5	-
Královéhradecký	11	7,0	9	7,7	2	4,9	-
Pardubický	11	7,0	5	4,3	6	14,6	6
Vysočina	11	7,0	8	6,8	3	7,3	-
Jihomoravský	19	12,0	17	14,5	2	4,9	4
Olomoucký	11	7,0	10	8,5	1	2,4	-
Zlínský	8	5,1	8	6,8	-	-	3
Moravskoslezský	10	6,3	10	8,5	-	-	-
Celkem	158	100	117	100	41	100	41

Mezi dotázanými školami převažují krajské (74,1 %) nad obecními (25,9 %).

Nejčastěji jsou školy, které se zúčastnily dotazníkového šetření, označeny jako základní škola (v 63,9 %). Slovo „praktická“ uvádí ve svém názvu 14 ze 158 škol (tj. 8,9 %), přibližně stejný podíl základních škol praktických tvoří podle svého názvu sloučený subjekt se speciálními základními školami (8,2 %). Celkem 13,3 % škol se nazývá základní škola a praktická škola⁷. Mezi dotázanými školami bylo také 5,7 % speciálních základních škol.

⁶ Inspekční činnost podle § 174 odst. 2 písm. a) školského zákona: ČŠI získává a analyzuje informace o vzdělávání dětí, žáků a studentů, o činnosti škol a školských zařízení zapsaných do školského rejstříku, sleduje a hodnotí efektivnost vzdělávací soustavy.

⁷ Typ speciální školy středního vzdělávání.

Kontrolní inspekční činnost podle § 174 odst. 2 písm. d) a e) školského zákona⁸ byla realizována ve školách, ve kterých byly ČŠI ve školním roce 2009/2010 zjištěny nedostatky, a to v oblasti zařazování žáků do příslušných vzdělávacích programů a nedostatky v předávání údajů z dokumentace škol pro statistické účely.

ČŠI se zaměřila na dodržování právních předpisů, konkrétně na dodržování podmínek pro zařazování žáků do vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením, tj. na písemné doporučení školského poradenského zařízení, projednání zařazení žáka s jeho zákonným zástupcem a udělení informovaného souhlasu zákonného zástupce žáka, ve vztahu ke zjištěním z předchozí inspekční činnosti.

Inspekční činnost realizovala ČŠI celkem v 41 školách v šesti krajích (hlavní město Praha, Středočeský, Ústecký, Pardubický, Jihomoravský, Zlínský). V ostatních krajích nebyly kontrolní činnosti ve školním roce 2009/2010 zjištěny nedostatky v předmětné oblasti nebo byly odstraněny v průběhu inspekční činnosti. Rozložení kontrolovaných škol se zjištěnými nedostatky v jednotlivých krajích je uvedeno v tabulce č. 1.

Šetření bylo zahájeno po uzavření termínu pro předávání údajů z dokumentace škol pro statistické účely v aktuálním školním roce a probíhalo v období od 19. října 2011 do 31. ledna 2012. Školy, ve kterých se uskutečnila inspekční činnost, byly zřizovány kraji (80,5 %) a obcemi (19,5 %).⁹

Inspekční činnost vykonávali školní inspektoři se zaměřením pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, v případě realizované veřejnosprávní kontroly kontrolní pracovníci.

Při inspekční činnosti bylo kontrolováno zejména přijetí opatření k nedostatkům zjištěným ve školním roce 2009/2010 a plnění těchto opatření při dodržování ustanovení § 49 odst. 2 a § 28 odst. 5 školského zákona.¹⁰

Základní údaje o dotazníkovém šetření a kontrole (zaměření, rozsah a informace o jejím průběhu v navštívených školách) jsou uvedeny v tabulce č. 2.

---

⁸ Inspekční činnost podle § 174 odst. 2 písm. d) školského zákona se zaměřením na dodržování § 49 odst. 2 školského zákona. Inspekční činnost podle § 174 odst. 2 písm. e) školského zákona se zaměřením na využívání finančních prostředků státního rozpočtu v souvislosti s naplňováním § 49 odst. 2 školského zákona.

⁹ Z počtu 41 škol.

¹⁰ § 49 odst. 2 školského zákona: Ředitel školy může převést žáka do vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením nebo do vzdělávacího programu základní školy speciální na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení pouze s předchozím písemným souhlasem zákonného zástupce žáka. Ředitel školy je povinen informovat zákonného zástupce žáka o rozdílech ve vzdělávacích programech a o organizačních změnách, které ve spojení s převodem do jiného vzdělávacího programu mohou nastat.

§ 28 odst. 5 školského zákona: Ministerstvo, popřípadě jím zřízená organizace, sdružuje pro statistické účely a plnění dalších povinností podle tohoto zákona údaje z dokumentace škol a školských zařízení a ze školních matrik s výjimkou údajů uvedených v odstavci 2 písm. g) a i) a v odstavci 3 písm. c) a f); údaje uvedené v odstavci 2 písm. f) a v odstavci 3 písm. d) se sdružují v anonymizované podobě. Právnícké osoby vykonávající činnost škol a školských zařízení předávají tyto údaje ministerstvu, popřípadě jím zřízené organizaci. Právnícké osoby vykonávající činnost škol a školských zařízení, které nezřizuje ministerstvo, předávají tyto údaje v podobě statistických informací také krajskému úřadu, v případě škol a školských zařízení zřizovaných obcí nebo svazkem obcí také obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Tabulka č. 2 Zaměření a rozsah tematické inspekce

Zaměření	<i>Dotazníkové šetření</i> v následujících oblastech: - vyloučené lokality - počty žáků vzdělávaných podle RVP ZV, ZV LMP a jiného vzdělávacího programu - počty romských žáků - spolupráce s neziskovými organizacemi, které se věnují žákům se sociálním znevýhodněním nebo žákům z oblasti vyloučené lokality <i>Státní kontrola</i> (dále „SK“) a <i>veřejnosprávní kontrola</i> (dále „VSK“) v následujících oblastech: - přijetí následných opatření ředitelem školy k nedostatkům zjištěným při inspekční činnosti ve školním roce 2009/2010 - kontrola povinných dokladů, které umožňují zařadit žáka do vzdělávacího programu podle ZV LMP - kontrola správnosti údajů uváděných pro statistické účely (přijatá opatření; správnost údajů ve výkazu o základní škole k 30. září 2011) - kontrola opatření přijatých zřizovatelem v souvislosti se zjištěním ČŠI ve věci neoprávněného čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu při inspekční činnosti ve školním roce 2009/10 způsobeného nesprávně uvedenými údaji ve statistických výkazech
Cílové skupiny	Žáci vzdělávaní podle: - ŠVP zpracovaného podle RVP ZV - IVP zpracovaného podle ŠVP ZV - ŠVP zpracovaného podle ZV LMP - ŠVP zpracovaného podle jiného vzdělávacího programu Vykazování sociálně znevýhodnění žáci Romští žáci
Kontrolované období	Školní roky 2009/2010 až 2011/2012 k datu inspekční činnosti
Termín šetření	<i>Dotazníkové šetření:</i> 16. až 25. května 2012 <i>Státní a veřejnosprávní kontrola:</i> 19. října 2011 až 31. ledna 2012